

Mogućnosti i način upotrebe vazdušnopokretnih i vazdušnojurišnih snaga u savremenim borbenim dejstvima

General-major u penziji *ANGEL ONČEVSKI*

U armijama razvijenih zemalja vazdušnopokretne i vazdušnojurišne jedinice čine veoma efikasnu snagu, visoke mobilnosti i velike vatrene moći, sposobnu za obavljanje različitih zadataka na celoj dubini protivnikovog rasporeda, u početnom periodu rata i u njegovom daljem toku. Oprema i naoružanje omogućavaju im uspešna dejstva u različitim vrstama rata, oblicima oružane borbe i borbenih dejstava, na ratištima širom sveta, samostalno i u sadejstvu sa drugim snagama. Borbene mogućnosti tih jedinica najviše dolaze do izražaja u napadu.

Vazdušnopokretne i vazdušnojurišne jedinice uspešno su upotrebljene u više lokalnih ratova i vojnih intervencija, posebno u ratu u Persijskom zalivu (1991), kako na pomoćnim, tako i na glavnim pravcima napada. Njihova upotreba može se očekivati i u eventualnoj agresiji na našu zemlju, pa je u članku ukazano samo na specifičnosti uslova u kojima bi se ta borba vodila, kao i na osnove njenog organizovanja.

U koncepcijama izvođenja napadnih borbenih dejstava u savremenim uslovima, uz nanošenje udara na celoj dubini rasporeda protivnika, posebnu ulogu imaju vazdušnodesantna, vazdušnopokretna, vazdušnojurišna i izviđačko-diverzantska dejstva taktičkog, operativno-taktičkog i operativnog značaja. Iskustvo iz lokalnih ratova, uključujući i rat u Persijskom zalivu (1991), pokazuje da su snage koje vazdušni prostor koriste za pokret i vatru (udar) bile jedan od osnovnih činilaca iznenađenja, deo prvog strategijskog ešelona snaga prvog udara i da su upotrebljavane, kao po pravilu, na težištu napada ili odbrane. Njihovom pravovremenom upotrebom uspešno su obavljani zadaci koji su, najčešće, odlučujuće uticali na tok i ishod operacija.

Pored vazdušnodesantnih jedinica koje se desantiraju pomoću padobrana ili sletanjem transportnih aviona na prethodno zauzete i obezbeđene aerodrome na protivnikovoj teritoriji i iskrcavanjem ljudstva i tehnike, u armijama razvijenih zemalja formirani su odgovarajući vazdušnopokretni i vazdušnojurišni taktički i operativno-taktički sastavi, opremljeni helikopterima različite namene za brzo prevoženje vazdušnim putem, manevrisanje na bojištu i nanošenje snažnih vatrenih udara po oklopnim, mehanizovanim i drugim snagama i važnim objektima protivnika u dubini njegovog rasporeda. Na taj način pokretljivost jedinica kopnene vojske znatno je usklađena s njihovom vatrenom moći koja se stalno povećava.

Rezultati dejstava vazdušnopokretnih i vazdušnojurišnih snaga u dosadašnjim lokalnim ratovima i vojnim intervencijama, posebno u ratu u Persijskom zalivu, potvrđuju da su one veoma efikasna snaga, sposobna za uspešno obavljanje različitih složenih zadataka na celoj dubini borbenog i operativnog rasporeda protivnika u početnom periodu rata i njegovom daljem toku. Oprema i naoružanje omogućavaju upotrebu tih snaga za dejstvo u različitim vrstama rata, oblicima oružane borbe i borbenih dejstava, na različitim ratištima, uključujući i naše. Očekuje se da u perspektivi vazdušnopokretni i vazdušnojurišni sastavi postanu najvažnija komponenta opšte strukture kopnene vojske.

BORBENE MOGUĆNOSTI VAZDUŠNOPOKRETNIH I VAZDUŠNOJURIŠNIH SNAGA

Istovremeno dejstvo po najvažnijim elementima operativnog rasporeda protivnika na celoj njegovoj dubini jedan je od načina uništenja protivnika sadržanih u koncepcijama „vazdušno-kopnene bitke“ i „borbe sa drugim ešelonima (rezervama)“. Njegovo ostvarenje pretpostavlja, pre svega, visok stepen usklađenosti vatrene moći i pokretljivosti jedinica kopnene vojske. Uvođenjem armijske avijacije u sastav oklopnih, mehanizovanih, motostreljačkih i drugih tipova divizija stvoreni su uslovi za povećanje pokretljivosti i vatrenih mogućnosti vojske, odnosno formiranjem vazdušnopokretnih i vazdušnojurišnih sastava, opremljenih helikopterima različite namene, znatno je smanjen raskorak između pokretljivosti i vatrene moći jedinica kopnene vojske.

Formiranje i razvoj vazdušnopokretnih (aeromobilnih) jedinica počinje, praktično, uvođenjem u naoružanje helikoptera različite namene – transportno-desantnih, izviđačkih, za vatrenu podršku, protivoklopnih i sl. Time je stvorena realna osnova za usklađivanje manevarskih mogućnosti jedinica kopnene vojske s njihovom nuklearnom i vatrenom moći, odnosno za efikasnije korišćenje rezultata nuklearnih i vatrenih udara na bojištu. Prve vazdušnopokretne jedinice formirane su u SAD. 1. jula 1965. formirana je vazdušnopokretna divizija, koja je ubrzo prebačena u Južni Vijetnam. Istovremeno, poznata 101. vazdušnodesantna divizija, koja se već nalazila u Južnom Vijetnamu, i izvestan broj drugih jedinica američke kopnene vojske preformirane su u vazdušnopokretne. Kasnije su slične jedinice formirane i u armijama pojedinih zapadnih zemalja i bivšeg Sovjetskog Saveza.

Početkom sedamdesetih godina u SAD i zemljama članicama NATO-a otpočeo je proces formiranja tzv. vazdušnojurišnih jedinica, u kojima je vazdušna pokretljivost kombinovana s visokom vatrenom sposobnošću za dejstvo iz vazdušnog prostora i sa zemlje. Prva jedinica takvog tipa bila je formirana preformiranjem 101. vazdušnopokretne u

101. vazdušnojurišnu diviziju. Sada u oružanim snagama zemalja članica NATO-a postoji više jedinica taktičkog i operativno-taktičkog nivoa koje vazdušni prostor koriste za svoj pokret i dejstvo, na primer, vazdušnopokretne i vazdušnojurišne jedinice. Od zapadnih zemalja nacionalne vazdušnopokretne i vazdušnojurišne snage za sada imaju samo SAD, Francuska, Nemačka i Velika Britanija. Te jedinice, pored helikoptera različite namene, naoružane su sredstvima za vatrenu podršku, protivoklopnu borbu i protivvazdušnu odbranu, a opremljene su i sredstvima za materijalno-tehničko obezbeđenje. One su osposobljene za izvođenje borbenih dejstava u sadejstvu sa drugim jedinicama, ali i samostalno, u toku određenog vremena, u pozadini protivnika. Njihove borbene mogućnosti posebno dolaze do izražaja u napadu.

Američka 101. vazdušnojurišna divizija jedna je od borbeno najosposobljenijih višenamenskih jedinica američke armije, velike pokretljivosti i vatrene moći. Namenjena je za dejsva kako u zoni odgovornosti zajedničkog centralnog komandovanja oružanim snagama SAD (u sastavu snaga za brze intervencije), tako i u drugim regionima sveta, uključujući i Evropu. U sastavu, pored ostalog, ima devet pešadijskih vazdušnopokretnih bataljona, brigadu armijske avijacije, divizijsku artiljeriju, divizion PVO, četiri bataljona – izviđački vazdušnopokretni, za izviđanje i protivielektronsku borbu, inženjerski i bataljon veze. Ukupno, divizija ima: 16.548 ljudi, 438 helikoptera (88 za vatrenu podršku AH-64A *apač*, 109 izviđačkih OH-58A *kajova*, 203 višenamenskih UH-60A *blek hok*, 32 transportno-desantna CH-47D *činuk* i šest za protivielektronsku borbu EH-60A), 54 haubice kalibra 105 mm, 27 artiljerijskih oruđa PVO *vulkan*, 72 prenosna raketna sistema PVO tipa *stinger*, 657 protivoklopnih vođenih raketa (36 *helfajr*, 225 *tou*, 396 *drakon*), 87 minobacača kalibra 81 mm i 775 motornih vozila. Organizacijsko-formacijska struktura i opremljenost omogućavaju joj formiranje elemenata borbenog rasporeda različitog sastava, zavisno od taktičke situacije, kao: brigadne, bataljonske i četne vazdušnojurišne taktičke grupe, vazdušni i kopneni prepadni odredi, vazdušnopokretni desanti itd.

Na osnovu rezultata dobijenih ispitivanjem na poligonu, borbene mogućnosti divizije ocenjene su veoma visoko. U jednom izlazu borbenih helikoptera moguće je izbaciti iz stroja više od 800 oklopnih sredstava protivnika; u jednom izlazu moguće je prevesti vazdušnim putem tri pešadijska vazdušnopokretna bataljona i do 380 tona, a zahvaljujući upotrebi helikoptera, pokretljivost jedinica divizije veća je 8–10 puta od pokretljivosti na zemlji. Za prevoženje 101. vazdušnojurišne divizije na veće udaljenosti (na ratišta van teritorije SAD) potrebno je 858 transportnih aviona C-141B i 76 aviona C-5A, za prevoženje vazdušnojurišnih brigada – 188 aviona C-141B i 12 aviona C-5A, a pešadijskog vazdušnopokretnog bataljona – 30 aviona C-141B.

Jedna od važnih prednosti divizije jeste njena samostalnost u izviđanju. Naime, njen izviđački vazdušnopokretni bataljon može da prikupi podatke o objektima dejstva na površini koja je 4–5 puta veća od površine prednjeg rejona zone borbenog dejstva divizije (oko 2.000 km²). Osim što otkriva objekte dejstva, izviđački bataljon je u stanju da ih odmah napadne u uništi. U pojedinim situacijama divizija može biti ojačana odredom za izviđanje na velikoj dubini, čije izviđačke grupe mogu za jedan dan da otkriju 6–12 objekata protivnika u 6–12 rejona od posebnog interesa, svaki površine do 100 km². Međutim, divizija ima i određenih slabosti. Pre svega, visok stepen osetljivosti na dejstva protivnikovih borbenih sredstava na zemlji i u vazдушnom prostoru i nedovoljna zaštita od dejstva avijacije i sredstava PVO, a za helikoptere potrebne su veoma velike količine goriva i ubojnih sredstava, što vreme samostalnih dejstava divizije ograničava na 2–3 dana.

Oružane snage Francuske imaju u svom sastavu 4. vazdušnopokretnu diviziju, koja je formirana 1985. godine. Ona čini jednu od osnovnih komponenata snaga za brze intervencije, a ujedno je i najmobilnija jedinica francuskih kopnenih snaga. Divizija je namenjena, pre svega, za borbu protiv tenkova i drugih oklopnih ciljeva protivnika. U poređenju s američkom 101. vazdušnojurišnom divizijom, francuska 4. vazdušnopokretna divizija ima manji sastav i skromnije je opremljena. U sastavu te divizije nalazi se ukupno 6.400 ljudi, 241 helikopter (90 protivoklopnih SA 342 *gazela*, naoružanih vođenim raketama *hot*, 27 za vatrenu podršku SA 341 *gazela*, naoružanih topovima kalibra 20 mm, 84 transportno-desantna SA 330 *puma* i 40 izviđačkih SA 341 *gazela*), 26 artiljerijskih oruđa PVO kalibra 20 mm, 12 minobacača kalibra 120 mm, 45 protivoklopnih vođenih raketa tipa *milan* itd. U organizacijsko-formacijskom smislu, osim puka za komandovanje i obezbeđenje borbenih dejstava jedinica divizije, divizija ima tri puka armijske avijacije, jedan motostreljački i vazdušnopokretni i jedan vazdušnopokretni puk za materijalno-tehničko obezbeđenje jedinica divizije. Glavnu udarnu snagu divizije čine pukovi armijske avijacije, koji u svom sastavu imaju po 60 helikoptera, od čega polovinu protivoklopnih, kao i motostreljački vazdušnopokretni puk, namenjen za protivoklopnu borbu na zemlji, izviđanje i protivvazдушnu odbranu pukova armijske avijacije.

Smatra se da takva organizacijska struktura, oprema i naoružanje omogućavaju diviziji uspešno obavljanje brojnih borbenih zadataka. Prema proračunima vojnih stručnjaka, protivoklopni helikopteri divizije (ukupno 90) u jednom izlazu mogu da unište do 300 oklopnih ciljeva na udaljenosti 300 km od linije borbenog dodira. Radi povećanja borbenih mogućnosti planirano je da se jedinice divizije opreme novim helikopterima boljih letno-tehničkih karakteristika, kao i raketnim sistemima PVO malog dometa tipa *mistral*.

Nemačke oružane snage imaju vazdušnodesantnu diviziju čije su brigade predviđene za pridavanje u operativnu potčinjenost armijskim korpusima, koji imaju pukove srednjih transportnih, lakih i protivoklopnih helikoptera. Prevoženje jedinica brigade vazdušnim putem u rejon borbenih dejstava izvodilo bi se transportnim helikopterima tipa CH-53G. Transportne helikoptere u letu do rejona iskrcavanja obezbeđivali bi helikopteri UH-1D *irokez*, a helikopteri za vatrenu podršku BO-105P, naoružani protivoklopnim vođenim raketama, angažovali bi se za borbu protiv oklopnih ciljeva, pre svega, protiv tenkova, za potrebe vazdušnopokretnog desanta. Prema programu „Struktura-2000“, planirano je da se sredinom devedesetih godina u kopненоj vojsci Nemačke formiraju tri vazdušnopokretne divizije, kao i da helikopteri u sastavu tih divizija budu naoružani, osim protivoklopnim vođenim raketama, i vođenim raketama vazduh-zemlja i vazduh-vazduh, što bi ih osposobilo ne samo za borbu protiv oklopnih ciljeva već i za borbu protiv helikoptera i aviona manjih brzina.

Vazdušnopokretne jedinice u oružanim snagama Velike Britanije formirane su nešto sporije. Prvo je jedna pešadijska brigada, posle četvorogodišnjeg opitovanja, reorganizovana u vazdušnodesantnu, sastava pet bataljona (tri padobransko-desantna i dva motostreljačka). Za obezbeđenje borbenih dejstava brigade formiran je puk armijske avijacije, naoružan protivoklopnim helikopterima tipa *links* i lakim helikopterima opšte namene. Ti sastavi, kao i jedinice transportno-desantnih helikoptera CH-47 *činuk* i SA 330 *puma*, iz sastava britanskih snaga lociranih u Nemačkoj, nalaze se u sastavu Severne grupe armija i, po potrebi, mogu se upotrebiti u vazdušnopokretnim dejstvima. Nedavno je na bazi 24. motostreljačke brigade 2. motostreljačke divizije, locirane na teritoriji V. Britanije, formirana 24. vazdušnopokretna brigada. Nema detaljnijih podataka o njenom sastavu, opremljenosti i borbenim mogućnostima, ali ima nagoveštaja o merama za povećanje njenih borbenih potencijala.

Oružane snage drugih zapadnih zemalja za sada nemaju u svom sastavu nacionalne vazdušnopokretne ili vazdušnojurišne jedinice, ali se u postojeće padobransko-desantne jedinice ili uvode transportno-desantni helikopteri, kojima bi se ljudstvo prevozilo pri izvođenju vazdušnopokretnih dejstava, ili se ljudstvo tih jedinica obučava za takva dejstva korišćenjem helikoptera drugih članica NATO-a.

Što se vazdušnopokretnih i vazdušnojurišnih jedinica bivših sovjetskih oružanih snaga tiče, podsetimo samo na to da je njihova nekadašnja desantnojurišna brigada u svom sastavu imala 4.300 ljudi, 135 helikoptera i odgovarajuća sredstva PVO i za vatrenu podršku, i da je mogla u jednom izlazu da uništi 220-275 oklopnih objekata.

Radi povećanja efikasnosti dejstva vazdušnopokretnih i vazdušnojurišnih snaga vojni stručnjaci predlažu da komandovanje njima bude

centralizovano na nivou grupe armija i da se glavnina transportno-desantnih helikoptera nalazi u Severnoj i Centralnoj grupi armija, kako bi se u jednom izlazu mogle prevesti snage dovoljne za izvođenje konkretne operacije. Smatra se celishodnim da armije pojedinih zemalja NATO-a formiraju i osposobljavaju vazdušnopokretne jedinice za obavljanje određenih zadataka i da tako osposobljene ulaze u sasav grupa armija.

Planirano je da se višenacionalne vazdušnopokretne jedinice svake grupe armija objedine u vazdušnopokretnu diviziju, koja bi u svom sastavu imala: najmanje 2–3 vazdušnopokretne brigade, borbene helikoptere naoružane raketama klase vazduh-zemlja, vazduh-vazduh i protivoklopnim vođenim raketama, sredstva za izviđanje sa zemlje i iz vazdušnog prostora, sredstva PVO, sredstva za vatrenu podršku, transportno-desantne helikoptere, naoružane odbrambenim naoružanjem, snage i sredstva za pozadinsko obezbeđenje. Očekuje se da će se formiranjem vazdušnopokrenih divizija povećati borbene mogućnosti jedinica kopnene vojske, efikasnije uskladiti vatra i manevar na bojištu, omogućiti iznenadno dejstvo i brzo sasređivanje snaga na najvažnijim pravcima radi stvaranja nadmoćnosti nad protivnikom.

UPOTREBA VAZDUŠNOPOKRETNIH I VAZDUŠNOJURIŠNIH SNAGA

Visoka pokretljivost, manevarske sposobnosti i velika vatrena moć omogućavaju vazdušnopokretnim i vazdušnojurišnim snagama da samostalno i u sadejstvu s drugim snagama obavljaju različite zadatke u napadu i odbrani. Te snage, koristeći vazdušni prostor za pokret i savlađivanje prepreka na zemlji (šumski masivi, močvare, minska polja, kontaminirani rejoni i sl.), mogu da prodru u raspored protivnika, dejstvuju po njegovim drugim ešelonima i rezervama, komunikacijama, elementima pozadine, čvorištima veze i komandnim mestima, spečavaju povlačenje protivnika, stvaraju „pokretna“ žarišta aktivnih dejstava u dubini njegovog rasporeda, i drugo.

Američka vazdušnojurišna divizija može biti upotrebljena, pre svega za obavljanje sledećih zadataka: zadržavanje drugog ešelona armije protivnika, uništenje grupacije koja je pokrenuta i u borbi protiv operativnih vazdušnih desanata. Zadržavanje drugog ešelona armije protivnika vazdušnojurišna divizija može samostalno da obavi kada je u rezervi korpusa, zadržavanje operativne rezerve – kada je u sastavu vazdušnojurišnog korpusa. U oba slučaja borbeni raspored divizije sastoji se iz dva ešelona i rezerve. Prvi ešelon, jačine 2–3 vazdušnojurišne brigade, prebacuje se na pravcu pokreta protivnika radi njegovog zadržavanja, a drugi ešelon (do tri udarna helikopterska bataljona) i

rezerva (pešadijski vazdušnopokretni bataljon) ostaju u rasporedu vlastitih snaga radi ojačavanja snaga prvog ešelona. Protivnik se zadržava držanjem zauzetih objekata, miniranjem prilaza k njima i aktivnim dejstvima taktičkih grupa, jačine do čete, podržane borbenim helikopterima. Cilj tih dejstava je sprečavanje uvođenja drugog ešelona (operativne rezerve) protivnika u borbu sve dotle dok se ne završi s razbijanjem njegovog prvog ešelona.

Osnovu borbenog rasporeda vazdušnojurišne divizije kada obavlja zadatak uništenja grupacije koja je pokrenuta (u pokretu) čine udarni helikopterski bataljoni. Udar iz vazdušnog prostora izvodi se po principu „jedne trećine“, čime se obezbeđuje neprekidnost dejstva (jedna trećina helikoptera dejstvuje, druga je u letu ka objektu dejstva, a treća na popuni gorivom i ubojnim sredstvima). Obično se planiraju dva-tri udara u toku dana (24 časa), što je dovoljno da se uništi od 1.400 do 2.000 oklopnih ciljeva i drugih objekata protivnika. Kopnena komponenta vazdušnojurišne divizije (bataljonske i brigadne taktičke grupe) može se upotrebiti za usporavanje pokreta i lokalizaciju dejstava prednjih delova protivnika, a vazdušna komponenta (udarni helikopterski bataljoni) – za uništenje, pre svega, oklopnih ciljeva u kolonama njegovih glavnih snaga. Moguća je i varijanta masovnog udara istovremeno svim helikopterskim bataljonima iz jednog ili više pravaca.

Vazdušnojurišna divizija smatra se jednim od najefikasnijih sastava američke kopnene vojske za borbu protiv operativnih vazdušnih desantata. U tom slučaju ona se upotrebljava kao vazdušnopokretna protivdesantna rezerva. Brigadne taktičke grupe, koje čine kopnenu komponentu protivdesantne rezerve, raspoređuju se što je moguće bliže rejonu najverovatnije upotrebe vazdušnog desanta protivnika, a izviđački vazdušnopokretni i udarni helikopterski bataljoni, kao njena vazdušna komponenta – na većoj udaljenosti. Vazdušna komponenta koristi se za izviđanje i uništenje jurišnog ešelona vazdušnog desanta na zemlji nakon desantiranja ili, po mogućnosti, u letu, a kopnena komponenta (pešadijski vazdušnopokretni bataljoni) za blokiranje i lokalizaciju dejstava protivnika u rejonima desantiranja. Smatra se da, u određenim okolnostima, divizija kao vazdušnopokretna protivdesantna rezerva može uspešno da se bori protiv operativnog vazdušnog desanta protivnika koji je desantiran na površini do 5.000 kvadratnih kilometara.

U napadnoj operaciji vazdušnojurišna divizija može da obavlja različite zadatke u sastavu prvog ili drugog ešelona armijskog korpusa. U prvom ešelonu može napadati na pomoćnom pravcu i na zemljištu koje pogoduje upotrebi pešadije, armijske avijacije i sadejstvu sa taktičkom avijacijom i teškim divizijama korpusa. Vazdušnojurišna divizija smatra se veoma pogodnim sastavom za efikasno gonjenje protivnika. U toku gonjenja taktičke grupe divizije zauzimaju i drže ključne objekte na putevima povlačenja protivnika, ruše mostove i

prelaze, uništavaju komandna mesta, elemente borbenog osiguranja, ljudstvo i tehniku protivnika. Tako se stvaraju uslovi za nagomilavanje snaga protivnika u blizini mostova, prelaza, u tesnacima itd, što ih čini pogodnim objektom dejstva.

Vazdušnojurišna divizija u odbrambenoj operaciji štiti glavne snage korpusa u pojasu 100–150 km po frontu, izvodi zadržavajuća dejstva, obezbeđuje pozadinu i izvodi protivnapade. U pojedinim slučajevima, divizija može organizovati odbranu na teško prohodnom zemljištu u sastavu prvog ešelona korpusa. Kada armijski korpus izvodi pokretnu odbranu, divizija može da se nalazi u sastavu drugog ešelona u gotovosti za protivnapad na uklinjene glavne snage protivnika.

Francuska 4. vazdušnopokretna divizija, koja je namenjena, pre svega, za borbu protiv tenkova i drugih oklopnih ciljeva protivnika, obavljala je različite zadatke, u različitim oblicima borbenih dejstava. Na vežbi „Damton–87“, aprila 1987, uvežbavani su preleti na velike udaljenosti (do 700 km) nad morem, s usputnim sletanjem i punjenjem gorivom na nosaču aviona „Klemanso“. Na vežbi je bilo angažovano 40 protivoklopnih helikoptera SA 342 *gazela* i 16 transportno-desantnih SA 330 *puma*, svrstanih u osam grupa (po pet protivoklopnih i dva transportno-desantna). Na zajedničkoj francusko-nemačkoj vežbi „Kerker špat“ (1987) bile su proverene mogućnosti u prevoženju divizije u potpunom sastavu u rejon operativne upotrebe u južnom delu SR Nemačke (na udaljenosti veće od 1.000 km). Za to je bio potreban jedan dan, posle čega su obavljani borbeni zadaci u kojima je, navodno, ispoljena visoka efikasnost u uništenju oklopnih sredstava protivnika.

Vazdušnopokretne i vazdušnojurišne jedinice osnovnu primenu imaju u tzv. vazdušnopokretnim (aeromobilnim) operacijama. Pod tim pojmom, shodno američkim borbenim pravilima, podrazumevaju se borbena dejstva koja se sastoje u privremenom i brzom prebacivanju vazdušnim putem vazdušnopokretnih jedinica kopnene vojske u rejone rasporeda protivnika, kao i nanošenju udara po protivniku sa kopna i iz vazdušnog prostora radi obavljanja borbenog zadatka. Te operacije se izvode u svim oblicima borbenih dejstava u sadejstvu sa taktičkom avijacijom, jedinicama za specijalna dejstva i sredstvima za protivelektronsku borbu. Dejstva u tim operacijama karakterišu visoka pokretljivost, odlučnost, aktivnost i iznenadnost, a izvode se na velikoj dubini i širokom frontu.

Osnovni zadaci koji se obavljaju u vazdušnopokretnim operacijama su: zauzimanje važnih zemljišnih objekata, mostobrana na velikim vodenim preprekama, planinskih prelaza (prevoja), propusta i raskrsnica puteva; sadejstvo sa snagama koje napadaju s fronta u razvijanju uspeha i povećanju tempa napada; dezorganizacija komandovanja i pozadinskog obezbeđenja; ojačanje snaga u okruženju, ubacivanje izviđačkih grupa i njihova evakuacija; sprečavanje pokreta i uvođenja

u borbu drugih ešelona (rezervi) protivnika; odvlačenje protivnikovih snaga iz njihovih rejonu borbenih dejstava i njihovo angažovanje za odbranu objekata u pozadini.

Vazdušnopokretne operacije čine tri uzajamno povezane etape, i to: (1) pripremu, (2) desantiranje i (3) borbena dejstva za obavljanje postavljenog zadatka.

Pripremna etapa obuhvata planiranje operacije, sasređivanje snaga i sredstava u rejonu ukrcavanja, razradu načina borbene upotrebe snaga i, kad za to ima vremena, uvežbavanje na zemljištu na kojem su reljef i raspored objekata slični onima u rejonu predstojećeg desantiranja.

Etapa desantiranja počinje ukrcavanjem ljudstva i tehnike u helikoptere, a završava se njihovim iskrcavanjem u određenim rejonima. Rejon ukrcavanja desanta jačine do brigade određuje se na udaljenosti 50–150 km od rejonu iskrcavanja, odnosno 25–30 km od prednjeg kraja. Sastav brigadne taktičke grupe je promenljiv, i obično obuhvata: 3–4 pešadijska vazdušnopokretna bataljona, 1–2 artiljerijska divizionu, 3–4 bataljona armijske avijacije, jedinice za obezbeđenje i podršku. Prelet se izvodi obično po 2–3 marš-rute, a ukupna širina vazdušnog koridora dostiže 12 km. Desant obuhvata najčešće tri ešelona: 1) jurišni ešelon, u čijem su sastavu borbene jedinice i minimalno potrebne snage i sredstva za obezbeđenje, zauzima i drži određeni rejon iskrcavanja; 2) naredni ešelon, koji obuhvata jedinice za borbeno i pozadinsko obezbeđenje, namenjen je za narastanje snaga i podršku borbenih dejstava jurišnog ešelona; 3) pozadinski ešelon obezbeđuje vazdušnopokretni desant materijalno-tehničkim sredstvima.

Pre preleta desanta udarima avijacije i artiljerije neutrališu se sredstva PVO u pojasu preleta, a po potrebi i snaga u rejonu iskrcavanja. Smatra se da, uz odgovarajuću organizaciju i pouzdano obezbeđenje, verovatnoća uspešnog iskrcavanja vazdušnopokretnog desanta može da dostigne 0,75–0,8. Sam prelet desanta štite avioni taktičke avijacije, a izviđački i borbeni helikopteri – od dejstva protivnika sa zemlje i iz vazdušnog prostora.

Vazdušnopokretne i vazdušnojurišne snage upotrebljavane su u pojedinim lokalnim ratovima i vojnim intervencijama. U ratu u Južnom Vijetnamu Amerikanci su upotrebljavali vazdušnopokretne jedinice od 1965. godine, mada, prema priznanju američkog komandovanja, nedovoljno efikasno. U operaciji američkih „Džast koz“ (Just cause – Prava stvar) protiv Paname, 20–23. decembra 1989, istovremeno sa vazdušnim desantom izvođena su i vazdušnopokretna dejstva jedinica kopnene vojske radi kršenja otpora panamskih snaga u zapadnim krajevima zemlje. Za ta dejstva bile su formirane vazdušno-kopnene taktičke grupe, jačine čete do bataljona, iz sastava 7. lake pešadijske divizije i 82. vazdušnodesantne divizije, koje su prevožene helikopterima UH–

–60A *blek hok* i podržavane borbenim helikopterima AH-64A *apač* i AH-1S.

I u ratu u Persijskom zalivu (1991) upotrebi vazdušnopokretnih i vazdušnojurišnih snaga posvećena je velika pažnja. Naime, prema zamisli vazdušno-kopnene operacije, bilo je predviđeno da se silovitim napadom kopnenih snaga i mornaričke pešadije s fronta i istovremenim dejstvom taktičke, strategijske i palubne avijacije po iračkim drugim ešelonima i rezervama, kao i upotrebom vazdušnodesantnih, vazdušnopokretnih, vazdušnojurišnih i pomorskodesantnih snaga i snaga za specijalna dejstva u pozadini protivnika raseku, opkole i unište iračke snage u Kuvajtu i neutrališu njihove strategijske rezerve. Prema toj zamisli, obavljeno je odgovarajuće grupisanje snaga i određeni su glavni pravci napada. Tako je francuska 4. vazdušnopokretna divizija, zajedno sa 6. oklopnom divizijom, bila raspoređena na zapadnom pravcu napada, a ojačani američki 18. vazdušnodesantni korpus, čiju su okosnicu činile 82. vazdušnodesantna i 101. vazdušnojurišna divizija, stavljen je u rezervu komande multinacionalnih snaga.

Napadna dejstva multinacionalnih snaga karakterisali su visok intenzitet, snažni vatreni udar po snagama u dubini i „verikalni“ (vazdušni) obuhvati protivnikovih snaga. U pojasevima nastupanja operativnih sastava multinacionalnih snaga dejstvovali su helikopterski jurišni odredi kao vazdušno-kopnene taktičke grupe jačine četa-bataljon. Ti odredi su sprečavali pokret jedinica drugog ešelona (rezerva), nanosili iznenadne udare po oklopnim i mehanizovanim kolonama, blokirali puteve povlačenja iračkih snaga itd.

Za sadejstvo glavnim snagama udarnih grupacija multinacionalnih snaga koje su nastupale s fronta obimno su upotrebljavani taktički vazdušni, vazdušnopokretni i pomorski desanti. Pored padobranskog desanta, jačine dva padobranskodesantna bataljona iz sastava 82. vazdušnodesantne divizije, u rejonu El-Kuvajta i pomorskih desanata na ostrvima Fajlaka i Bubijan i pojedinim delovima istočne obale Kuvajta, desantirana je 24. februara brigadna taktička grupa iz sastava 101. vazdušnojurišne divizije na pravcu nastupanja jedinica 7. armijskog korpusa, sa zadatkom da ovlada važnim, u operativnom smislu, zemljišnim prostorijama i ne dozvoli povlačenje iračkih snaga u pravcu grada Basre. Dva dana kasnije, u rejonu grada Nasirije, iskrcan je helikopterski desant jačine do dva bataljona, iz sastava 101. vazdušnojurišne divizije, radi sadejstva snagama koje su nadirale s fronta i ugrožavanja iračkih snaga iz pozadine. Pored upotrebe vazdušno-kopnenih taktičkih grupa, jačine bataljon – brigada, u dejstvima su korišćene i grupe (odredi) manje jačine iz sastava vazdušnopokretnih i vazdušnojurišnih snaga za uništenje prvenstveno tenkova i drugih oklopnih sredstava u bližoj i dubljoj pozadini iračkih snaga.

SPECIFIČNOSTI BORBE PROTIV VAZDUŠNOPOKRETNIH I VAZDUŠNOJURIŠNIH SNAGA U NAŠIM USLOVIMA

Pojava vazdušnopokretnih i vazdušnojurišnih sastava u armijama pojedinih zemalja i njihova praktična upotreba prvo na ratištu Južnog Vijetnama, kasnije na teritorijama drugih zemalja (Panama) i, na kraju, Kuvajta i Iraka, istovremeno sa uvažavanjem njihove efikasnosti, pobudili su kod vojnih stručnjaka sumnju u mogućnost i uspešnost njihove upotrebe na evropskom ratištu, zasićenom sredstvima PVO i drugim savremenim borbenim sredstvima. Međutim, poslednjih godina te sumnje su gotovo potpuno otklonjene, odnosno smatra se da su opremljenost i naoružanje tih jedinica takvi da im omogućavaju uspešno obavljanje i najsloženijih zadataka na ratištu širom sveta, uključujući i evropsko. Vazdušnopokretne i vazdušnojurišne jedinice protivnika mogu biti upotrebljene u borbenim dejstvima i na našem ratištu. One bi bile angažovane, pre svega, za obavljanje sledećih zadataka:

- zauzimanje i držanje važnih zemljišnih objekata, mostobrana na većim vodenim preprekama (Sava, Dunav, Drina i sl.), planinskih prevoja, važnih raskrsnica, aerodroma i drugih sličnih objekata;

- sprečavanje pokreta i uvođenja u borbu snaga naših drugih ešelona i rezervi;

- blokiranje pravaca pokreta (manevra) naših snaga po frontu i dubini i snabdevanja;

- dezorganizovanje rukovođenja i komandovanja i rada elemenata pozadine;

- uništenje sredstava ratne tehnike, pre svega oklopnih vozila, na komunikacijama, u rejonima prikupljanja i u borbenom rasporedu;

- izvođenje protivnapada na pravcima prodora naših snaga itd.

Upotreba vazdušnopokretnih i vazdušnojurišnih snaga na našem prostoru može se očekivati odmah nakon prvog masovnog udara protivnikovih sredstava visoke preciznosti (krstareće rakete i sl.) i avijacije, a pri iznenadnoj agresiji – odmah posle njenog otpočinjanja, kao i pre izvođenja masovnog udara. Vazdušnopokretne i vazdušnojurišne jedinice dejstvovaće kako u sadejstvu sa drugim snagama (oklopne, mehanizovane i druge), tako i samostalno, odvojeno od glavnih snaga grupacije koja izvodi napad, na pomoćnim pravcima, preko teškoprogodnog zemljišta. Njihova dejstva biće obezbeđivana i podržavana iz vazdušnog prostora (avionima taktičke avijacije i borbenim helikopterima) i sa zemlje (artiljerijom, taktičkim i operativno-taktičkim raketama i sl.), što će im omogućiti duže dejstvo u našoj pozadini i veću žilavost. Može se očekivati da će se dejstva tih snaga na našem ratištu izvoditi najverovatnije u uslovima protivnikove prevlasti u vazdušnom prostoru, što će našim snagama, posebno avijaciji, otežati protivdejstvo, a protivniku obezbediti povoljne uslove za pothranjivanje desantira-

nih snaga i znatnu slobodu dejstva. Relativno mala dubina našeg ratišta, odnosno relativno mala udaljenost važnih objekata od linije borbenog dodira, uslovljava da se za obavljanje taktičkih i operativno-taktičkih zadataka angažuju vazdušno-kopnene taktičke grupe i manje jačine – do brigade. Prema važećim normama o tempu nastupanja snaga sa fronta u savremenim uslovima, te taktičke grupe bi trebalo da budu u stanju da održe prethodno zauzete objekte do spajanja sa svojim snagama koje nadiru s fronta. Ta okolnost omogućava protivniku da formira više takvih taktičkih grupa i ugrozi veći broj važnih objekata u našoj pozadini.

Borba naših snaga protiv vazdušnopokretnih i vazdušnojurišnih jedinica protivnika vodila bi se u okviru jedinstvene protivdesantne borbe, uz angažovanje snaga koje, inače, učestvuju u borbi protiv vazdušnih (padobranskih, helikopterskih) i pomorsko-vazdušnih desantata. Teško je očekivati da bi u sadašnjim uslovima mogli da formiramo posebne jedinice, namenjene specijalno za borbu protiv vazdušnopokretnih i vazdušnojurišnih snaga protivnika. Sada bi se jedino moglo kroz obuku, a donekle i opremanjem odgovarajućim borbenim i neborbenim sredstvima, učiniti da se sve borbene i pozadinske jedinice osposobe za borbu protiv takvih jedinica protivnika. Istovremeno, celishodno je ispitati mogućnost formiranja i opremanja pojedinih taktičkih jedinica (čete, bataljoni) u združenim taktičkim i operativnim jedinicama visokomobilnim sredstvima za izviđanje i vatrena dejstva sa zemlje i iz vazdušnog prostora, miniranje sa zemlje i iz vazdušnog prostora, protivelektronska dejstva i drugo. Tim jedinicama bi se brzo intervenisalo na pravcima (rejonima) verovatne upotrebe desantno-diverzantskih, uključujući i vazdušnopokretne i vazdušnojurišne snage. Brzim angažovanjem tih jedinica postigla bi se dva značajna rezultata: *prvo*, osujetilo bi se postizanje i razvoj uspeha desantiranih snaga u dubini rasporeda naših snaga (za razbijanje desanta pre njegovog sređivanja potrebne su i manje snage), i *drugo*, ne bi bilo potrebe za privremenim angažovanjem jedinica naših drugih ešelona i rezervi, što je veoma važno za očuvanje taktičke i operativne stabilnosti odbrane. Formiranje i opremanje takvih visokomobilnih jedinica u skladu je s evidentnim naporima vojnih stručnjaka u svetu da se, poučeni iskustvima iz rata u Persijskom zalivu, u okviru transformacija vojske, stvore jedinice manje brojne jačine, ali visoke mobilnosti i velike vatrene moći.

Organizovanje borbe protiv vazdušnopokretnih i vazdušnojurišnih snaga zasnivalo bi se na proceni sastava, verovatnog vremena, rejona i načina upotrebe tih snaga, kao i cilja i objekata njihovog dejstva. Uporedo s tim, ocenjivale bi se mogućnosti naših jedinica za pravovremeno otkrivanje priprema i početka dejstva vazdušnopokretnih i vazdušnojurišnih snaga protivnika, njihovo razbijanje (blokiranje, uništenje) i uspešnu odbranu ugroženih objekata. Načelno, organizacija borbe

protiv vazdušnopokretnih i vazdušnojurišnih snaga protivnika trebalo bi da obuhvati mere i postupke za otkrivanje priprema, prikupljanja i početka ukrcavanja (dejstva) tih snaga, obaveštavanje naših jedinica o tome, manevar snagama i sredstvima u rejone preleta i iskrcavanja (dejstva) protivnika, blokiranje i uništenje njegovih snaga u vazdušnom prostoru u vreme prevoženja i na zemlji, nakon iskrcavanja. Zavisno od situacije, mogu se preduzeti i druge mere kojima se povećava efikasnost dejstva naših snaga.

Za izviđanje i otkrivanje priprema, mesta prikupljanja (rasporeda) i početka ukrcavanja (dejstva) vazdušnopokretnih i vazdušnojurišnih jedinica angažovaće se izviđački i drugi borbeni avioni i helikopteri, tehnička sredstva za izviđanje sa zemlje, obaveštajno-izviđačke grupe, i slično. Obimne mere maskiranja i obmanjivanja koje će protivnik preduzeti i visok stepen zaštite vazdušnopokretnih i vazdušnojurišnih snaga u vreme priprema, prikupljanja i ukrcavanja od izviđanja i dejstva iz vazdušnog prostora i sa zemlje znatno će otežati našim snagama i sredstvima otkrivanje navedenih aktivnosti protivnika. S obzirom na malu visinu leta helikoptera pri prevoženju vazdušnopokretnih desanata i helikoptera za obezbeđenje i vatrenu podršku, kao i drugih mera za prikrivanje leta, među kojima protivelektronska dejstva imaju poseban značaj, radarsko otkrivanje sa zemlje biće najčešće nedovoljno i moraće da se dopunjava vizuelnim osmatranjem sa pogodnih zemljišnih tačaka i izviđanjem iz vazdušnog prostora.

Organizovanje brzog i efikasnog obaveštavanja naših jedinica o pojavi u vazdušnom prostoru ili na zemlji protivnikovih vazdušnopokretnih ili vazdušnojurišnih snaga jedan je od važnih preduslova za brzo reagovanje. Praksa je pokazala da brzo reagovanje na pojavu tih snaga i pravovremeno dejstvo po njima, čak i relativno malim snagama, često su bili efikasniji nego udar koji izvedu znatno jače snage, ali kasnije. Prema proračunima vojnih stručnjaka, za vatreno neutralisanje bataljonske vazdušnopokretne taktičke grupe u prvih 15–20 minuta posle početka njenog iskrcavanja potrebno je 6–8 puta manje artiljerije nego nakon 40–50 minuta kada je grupa uspeła da se iskrca (iskrcavanje bataljonske vazdušnopokretne taktičke grupe traje, u proseku, 30–35 minuta) i učvrsti na zemljištu. Za brzo reagovanje na pojavu – iskrcavanje protivnikovih vazdušnopokretnih i vazdušnojurišnih snaga veoma je značajno unapred planirati vatru artiljerije i udare avijacije po najverovatnijim rejonima iskrcavanja vazdušnopokretnog desanta, kao i upotrebu sredstava za miniranje radi njegovog blokiranja.

Manevar naših jedinica kopnene vojske prema rejonima iskrcavanja vazdušnopokretnog desanta protivnik će sprečavati udarima protivoklopnih i helikoptera za vatrenu podršku i taktičke avijacije, kao i postavljanjem minskih prepreka na pravcima njihovog pokreta pomoću sredstava za daljinsko miniranje sa zemlje i iz vazdušnog prostora. Zbog

toga treba uzimati u obzir i činjenicu da će efikasnost borbe protiv vazdušnopokretnih i vazdušnojurišnih snaga protivnika umnogome zavisiti i od pouzdanosti protivvazdušne odbrane naših snaga koje se angažuju u toj borbi. U vezi s tim je i značaj umešnog razmeštaja rezervi jedinica za borbu protiv vazdušnopokretnih i vazdušnojurišnih snaga. Naime, njihov razmeštaj u blizini verovatnog rejonu desantiranja treba da bude takav da im omogućava brz manevar prema više verovatnih rejonu iskrcavanja vazdušnopokretnog desanta. Blokiranje i uništenje vazdušnopokretnih i vazdušnojurišnih jedinica nakon njihovog iskrcavanja naše snage mogu izvoditi na više načina: miniranjem određenih pravaca i rejonu, dejstvima jedinica koje su najbliže rejonu iskrcavanja, udarima artiljerije, avijacije i oklopno-mehanizovanih jedinica, angažovanjem rezervi, sprečavanjem pothranjivanja desanta i slično.

Zaključak

Formiranjem i upotrebom vazdušnopokretnih i vazdušnojurišnih sastava u armijama razvijenih zemalja znatno je smanjen nesklad između pokretljivosti i vatrene moći, koja je stalno u porastu, jedinica kopnene vojske, povećane su njihove ukupne borbene mogućnosti, a njihova borbena dejstva postala su visokomanevarska, intenzivnija i aktivnija. Naoružane helikopterima različite namene – među kojima i protivoklopnim i za vatrenu podršku, sredstvima PVO, za vatrenu podršku, protivielektronska dejstva i materijalno-tehničko obezbeđenje, i opremljene mobilnim sredstvima za izviđanje i vezu, te jedinice su osposobljene za uspešno obavljanje različitih zadataka u napadu i odbrani, samostalno i u sadejstvu s drugim snagama. Rezultati dejstva vazdušnopokretnih i vazdušnojurišnih snaga u lokalnim ratovima i vojnim intervencijama, posebno u ratu u Persijskom zalivu (1991), ubedljivo su to potvrdili.

Vazdušnopokretne i vazdušnojurišne jedinice mogu biti upotrebene na svim ratištima širom sveta, uključujući i evropsko, odnosno naše ratište. Na našem ratištu te jedinice bi bile upotrebljene, pre svega, u napadnim dejstvima, odmah na početku agresije, pre ili posle prvog masovnog udara protivnika iz vazdušnog prostora. Borba naših snaga protiv njih vodila bi se u okviru jedinstvene protivdesantne borbe, uz angažovanje snaga koje inače učestvuju u borbi protiv vazdušnih i pomorsko-vazdušnih desanata.

Neprekidno usavršavanje organizacijsko-formacijske strukture, uvođenje nove opreme i sredstava ratne tehnike u naoružanje vazdušnopokretnih i vazdušnojurišnih jedinica, kao i promene u taktici njihovog dejstva, nameću potrebu za iznalaženjem, razradom i uvežbavanjem, novih, efikasnijih taktičkih postupaka u borbi protiv njih.